מנורת המאור — לישא משאן של ישראל

ומי שהוא הגון וירא חטא אל ימנע את עצמו מלהיות בצרכיהם של ישראל ומלעמוד עליהם בכל דבריהם, וישא משאם ויסבול טורחם. והעושה כך הרי זה מקיים את העולם, שנא' מלך במשפט יעמיד ארץ. אבל המונע עצמו מלישא משאן של ישראל ומלגדור את פרצותיהן, ועושה עצמו כתרומה הפרושה מן העיסה, הרי זה הורס את העולם ומחריבו, שנא' ואיש תרומות יהרסנה.

מעשה בר' אבהו, כשבא להסתלק מן העולם, נכנסו חכמי ישראל אצלו, ומצאוהו שהוא בוכה. אמרו לו, ר' למה אתה בוכה, הלא יגיע בתורה היית כל ימיך, תלמידים הרבה העמדת, ולא עוד אלא שמדה יתירה היתה בך שלא נתעסקת בדינים. אמ' להם, על זה אני בוכה, שלא נשאתי במשאן של ישראל, וקיימתי בעצמי ואיש תרומות יהרסנה.

ומה שארז"ל מי שהוא הגון אל ימנע מלישא משאן של ישראל, הני מילי כשהכל צריכין לו ומבקשין לשמוע ממנו, [אבל מקצת הצבור צריכין לו] ומקצתן אין צריכין לו, מקצתן מקרבין אותו ומקצתן מרחקין אותו, דין הוא שידחה מהן, ואל יטיל מחלוקת בישראל. וחייב אותו דיין, או פרנס או נשיא, שימחול על כבודו, ואל יטיל מחלוקת בישראל. וכל הבורח מהשררה השררה רודפת אחריו, והרודף אחר השררה השררה בורחת ממנו. שכן מצינו בשאול, שברח מן השררה ורדפה אחריו, ואבשלום רדף אחריה וברחה ממנו.

ולא יאהב אדם את השררה, כדי להטות המשפט ולשאת פני חביריו וקרוביו, וכדי לעשות נקמה באויביו שלא כדין, וכדי לחמוס ולגזול ולעשוק בני אדם העניים והאמללים שאין להם מחזיק בידם ויצעקו ואין להם מושיע. והעושה כך גורם פורענות הרבה לו ולעולם. דתניא כל המטיל אימה יתירה על הצבור, שלא לשם שמים, אין לו חלק לעולם הבא. כדגרסי' במ' ראש השנה בפרק קמא, נתנו חתיתם בארץ חיים, אמ' רב חסדא, זה המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים. אמ' רב יהודה אמ' רב, כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים, אינו רואה בן תלמיד חכם לעצמו, שנשא' לכן יראוה אנשים לא יראה כל חכמי לב. ואפי' מלך ישראל אין צריך להטיל אימה יתירה על הצבור, אלא יהיה משפטו בצדק, דכתיב (תהלים עב, ב) ידין עמך בצדק ועניך במשפט, וידין דין יתום ואלמנה, ולא יגבה לבו במלכותו. והמלך הנוהג כשורה וכדין, בענוה ובצניעות, יחיה ויאריך ימים, וממלכתו מתקיימת בידו וביד בניו, שנא' לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל.

וגרסינן בפרק חלק א"ר אלעזר, כל פרנס שמנהיג את הצבור בנחת זוכה ומנהיג אותם לעולם הבא, שנא' כי מרחמם ינהגם ועל מבועי מים ינהלם. אבל המלך המנהיג את מלכותו שלא כשורה, וגוזל וחומס והורג נקיים, ושטוף בנשים ובתענוגים, אין מלכותו מתקיימת בידו. וירד מגדולתו, ויקל

בעיני שריו וגדודיו, ויחשבו אותו כמשוגע, ויקשרו כלם עליו ויורידוהו מגדולתו ומכסא מלכותו. ומעשה בלשאצר יוכיח.

ואמ' החכם ששה דברים מפסידין את המלכות, שלשה מהן מצד המלך עצמו ושלשה במקרה. שלשה מצד המלך עצמו. ואלו הן. א' השטוף בזמה ומנבל את כבודו בנשים ורודף אחריהן, הרי זה בידוע שדעתו קלה ואין לו גבורת מלך. ב' ההורג תמיד שריו ואת חייליו בלי פשע, ומחרף אותם ומקללם בחנם, ומשפיל לאחד ומקים לאחר שלא כדין, ומחר משפיל לזה ומקים לזה, הרי זה כאחד הנבלים, שאינן מקיימין את דבריהם, ומתוך כך קושרין עליו ומורידין אותו ממלכותו, וזה וכיוצא בו אין עליו הוד מלכות. ג' העושה מלחמות בארצו בעת השלום, וכשאין לו אויבים וצרים יעשה מלחמות עם גדודיו וחייליו, והורגין אלו את אלו כאויבים, והם עושים דרך שחוק, הרי זה מסלק ממנו יראת המלכים ורודף אחר הוללות וסכלות, ועל זה אמר שלמה ע"ה לשחוק אמרתי מהולל. ושלשה שהם דרך מקרה. ואלו הם. א' אם ימותו שריו ובעלי עצתו, ויפקדו ממנו חכמיו וזקניו, ויצטרך לעצת הנערים, ומעשה רחבעם יוכיח. ב' אם יבואו עליו מלחמות, ויקיפוהו אויבים וצרים, ויתקבצו מלכים רבים, להלחם בו, ולא יוכל לשאת ראש לפניהם. ג' אם יהיה בארצו רעב גדול שנים רבות, שנה אחרי שנה, או דבר, או כיוצא בהם.